

IV. Η “ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ” ΤΟΥ ΝΕΟΦΥΤΟΥ

4. Η «ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ» ΤΟΥ ΝΕΟΦΥΤΟΥ*

Projet de pastorale que Néophyte le Crétois, métropolitain de Valachie (1738-1754) devait adresser au sujet du redressement de la foi et de la répression canonique et légale de certaines superstitions populaires (sous le deuxième —jusqu' au début de sept. 1741 —ou troisième règne —juillet 1744-avril 1748 de Constantin Nicolas Mavrocordato), dont le contenu et même certaines expressions se retrouvent dans la seconde partie du titre *Περὶ ὁρθοδόξου πίστεως*, avec une numérotation indépendante dans les mss. 20 (BAR) et 1323 (BNP) du *Νομικὸν Πρόχειρον* de Michel Photeinopoulos.

Registre de la chancellerie métropolitaine, ms. 139, f. 125^r -126^v

Dovedit și foarte arătat iaste cum că călcare poruncilor lui Dumnezeu face pre cei ce le călcă blestemați. Și aceasta să dovedește de la prorocul și

* En publiant en 1902 - 1903 (BOR, 26) la traduction roumaine du titre *Περὶ ὁρθοδόξου πίστεως*, d'après le ms. 798 dont il était possesseur (aujourd'hui à la BAR), C. Erbiceanu, sans indication des sources, affirme que le texte de ce titre ne fait que refléter et reprendre des mesures légales antérieures, que le métropolitain de Valachie, à la demande du patriarche oecuménique, aurait prises, et il laisse entendre que Michel Photeinos y aurait collaboré.

Le résultat de nos recherches dans cette direction négligée jusqu'à présent, ne pourra être publié que plus tard. Pour le moment, nous croyons utile de détacher du Registre métropolitain de Neophyte le Crétois (1738 - 1754) ce texte non daté, sans indication d'auteur et de caractère juridique (ASB, ms 139, ff. 125^v-126^v), qui semble être le projet d'une pastorale métropolitaine adressée aux fidèles, au clergé et au prince, Constantin Nicolas Mavrocordato, le protecteur de Neophyte. Le texte a été donc rédigé sous le deuxième ou le troisième règne de ce prince de Valachie (jusqu'au mois de Septembre 1741 ou de Juillet 1744 à avril 1748).

La filiation entre ce texte et la seconde partie du titre *Περὶ ὁρθοδόξου πίστεως*, dans les Manuels de 1765 et 1766 est évidente. Ce titre constitue l'adhésion du prince à la position du métropolitain, avec sa référence à la Nov. 131 de Justinien. D'ailleurs dans l'une des copies du Manuel de 1766 (Ms. gr. 798), le texte qui porte sanction princière des infractions canoniques précédemment définies, est qualifié de *Πρόσταγμα*.

împăratul David, fiindcă zice <: > blestemați sint cei ce să abat de la poruncile tale.

Deci dar pentru ca să vă depărtați de la aceste blesteme și voi toți credincioșii creștini, preoți și miréni, bătrini și tineri, bărbați și muieri, ca cum n' ați știut pînă acum această călcare a poruncilor lui Dumnezeu ce facești.

Iată că ne-am socotit să vă arătăm cum că soboarele stinților părinți și canoanele lor cînd să calcă de cătră creștini, iaste ca cum ar călca cinevași și dumnezeștile scripturi, între care scripturi sint scrise poruncile lui Dumnezeu. Și aceasta chiar o zice a 131-a neara a pururea pomenitului Iustinian împăratul, așa grăind <: > hotărîm sfintele canoane bisericești ce s-au pus de cătră sfintele săboare, sau s-au adevărit să fie în rînd de lege. Și mai în jos zice <: > pentru că pă poruncile sfintel[e] <or> soboare ce s-au grăit mai sus, le primin ca pre sfintele scripturi și conoanele lor le pîzim ca niște legi.

Ce dar, de vrème că și canonul 62 al sfîntului sobor din Trul <la> poruncește și zice chiar/așa <: > céle ce să numesc calande, adică zilele céle dintăi ale fieșce căriia luni, în care avea obicei elinii de făcea niste jirtve, și céle ce să numesc vota, și céle ce să numesc brumalia sau rusalii, care era niște praznice elinești, pentru că Brumos era poreclele lui Dioni<s>os, și jocurile céle din vileag de la zbor ale muerilor care putea să pricinuiască și multă sticăciune și vătămare. Și încă și câte să făcea de oamenii și de muerile elinești, cu numele dumnezeilor lor celor mincinoși. După oarecare obicei vechi și strein de

La première partie du titre *Περὶ ὁρθοδόξου πίστεως*, ayant le caractère d'un credo transposé dans un texte législatif semble avoir à sa base une autre pastorale que celle dont nous publions ici le projet. Cette double origine administrative du texte de Photinos expliquerait, peut-être la double numérotation des paragraphes, chaque fois à partir de (a'), dans les mss. gr. 20 (BAR) et 1323 (BNP), numérotation unifiée dans tous les autres codices que nous possédons.

Ni l'existence du nouveau document, en elle même, ni les autres données que nous soulignons, ne suppose la présence de Michel Photino à Bucarest de 1738 à 1748, et encore moins la collaboration directe à la rédaction de la pastorale. Mais le fait d'avoir inséré dans son projet de code un important acte législatif se rattachant à la réforme de Mavrocordato en matière religieuse, permet une interprétation plus réaliste et plus exacte de la structure et de la portée de l'oeuvre codificatrice ébauchée en 1765, avec la suite que nous connaissons. L'analyse de la position dogmatique, sociale et juridique que le siège métropolitain et le pouvoir princier adoptent dans ce document, plus traditionaliste qu'on ne s'attendrait de la part d'un prince-despote éclairé, excède le but de cette note, mais n'en mérite pas moins d'être retenue et examinée.

viața creștinească acestea toate le lepădăm. Și poruncim să nu să îmbrace /t. 125v/ bărbații în haine muerești nici muerile cu haine bărbătești, care acestea le făcea elinii pre la praznicile lui Dionisos jucînd. Ci dar pre cei ce să spitesc de acum înainte a face vreuna dentr-aceste ce s-au grăit mai în sus, tiînd acéste hotăriri ale noastre, pre aceștia de vor fi clirici poruncim să să caterisească, iar de vor fi miréni să să afurisească.

Așijderea și canonul al 63-lea tot al acestui sfînt sobor așa zice <:> chiar focurile ce să aprind de cătră unii la începerile lunilor, înaintea prăvăliilor lor sau a casilor lor, care aceste focuri să și ispitesc oarecarii delesări după vreun obicei vechi elinesc. Acestea de acum înainte poruncim să să înceteze. Carele dar va mai face vreuna ca aceasta, de va fi cliric să să caterisească, iar de va fi mueré să să afurisească.

Deci dar și noi după porunca stinților părinți, părintește vă stătuim și vă învățăm pre voi pre toți preoți și miréni, bărbați și mueri, mari și mici, de acum înainte să încetați de unile ca acestea diebolești obiceiuri, care faceți unii, duple cum sînt borácénii, ce să îmbracă cu haine muerești. Și călușarii ce joacă pre la rusalii și drăgaica ce să îmbracă cu haine bărbătești și joacă la naștere mergătoriului înainte și botezătoriului Ioan, tiîndși o sabie în mină. Și brezaia ce pune pă obrazul lui o față de ocară cu peri, chip de mascara și de batjocoră și joacă pe la nașterea domnului Hristos. Și devla ce iaste căpătănă de rămători și umblă țiganii cu dînsa în zica ajunului stîntul marelui ierarh Vasile. Și păpăruda ce iaste înfușurată cu bozii și joacă joi a treilea săptămînă după Paști. Și câte altele asémenea dievolești obiceiuri sint, de vréme că până acum fiind că n' ați știut voi cum că iaste călcare de lége, Vă ertăm că leați făcut prin neștiință.

Iar de acum înainte după ce să va ceti această carte a noastră la oricăruia preot, la mahala sau la vreun sat și de va face vreun obicei ca acesta dievolesc /t. 126/ va putea preotul să-l oprească să nu să facă, iar de nu va putea să-l oprească, să vie să ne facă noao în știre. Iar de care cumva nu ne va face el noao în știre și vom afla noi de la alții, negreșit îi vom lua darul preoției. Iar oricarele mirean, bărbat sau muerea sau țigan sau țigancă va îndrăzni de acum înainte să facă vreuna dentru acéste obiceiuri, dievolești, să fie afurisit de la Tatăl și de la Fiul și de la Stîntul Duh și să fie afară din bisérica lui Hristos. Și cine de va muri, nimenea să nu îndrăznească să-l îngroape, nici pe ele, nici pe muérea lui, nici copii lui. De vréme că la noi creștinii în locul acestor dievolești obiceiuri ce le făcea elinii cei vechi necredincioși, stînții părinți au

orânduit să nu să facă o sfeștanie la încéperile a toate lunile și în toate joile de la Paști până la înălțarea Domnului Hristos. Și să stințească creștinii de la acea apă stințită și să ia darul Duhului Sfint și căți păzesc acéste porunci ale stinților părinți și nu fac acéste obiceiuri dievolești, ci merg la biserică și ascultă cuvintul lui Dumnezeu, și la în toate încéperile lunilor fac o sfeștanie în casele lor, aceia și sufletește și trupește au blagoslovenia lui Dumnezeu și Dumnezeu le sporește și averile lor, și dobitoacele lor, și pentru ca să zic mai pre scurt, și într-această petrec după cum place lui Dumnezeu și pă urmă după moarte îi invrednicește și împărăției lui cei cerești.

Iar ceia ce să fac călcători poruncilor lui Dumnezeu și mai ales după ce vor auzi această carte a noastră, și cei ci vor cunoaște cum că mare păcat iaste acestea ce fac ei, și iarăsi de voe înrăutățindu-se, le vor face aceia, aproape că să vor pedepsi și după legi. Dar încă vor avea și pe Dumnezeu împotrivitoriu loruși și le va veni si moarte grabnică și lor și copiilor lor și muerilor lor. Și dobitoacelor lor și la toate bucatele lor le vor veni mare stricăciune și prăpădenie și, în scurt, și într-această viață vor viețui foarte rău, și în cea viitoare după moarte să vor / 126v / pedepsi în veci.

Ce dar blagosloviti creștini pentru ca să viețuiți bine și în viața această și în cea viitoare, să dobîndiți bunătățile céle vécinice încetați de acum înainte de uneile fapte ca acestea dievolești, și darul Domnului nostru Isus Hristos și moltva și blagoslovenia smereniei noastre să fie cu voi. Și pentru aceasta pohtesc și mă rog și bun credinciosului și iubitorului de Hristos domnul nostru chiriu chiriu Ioan Costandin Nicolae voevod, să dea luminată porunca a mării sale, cu toți boiarii ispravnici ai județelor ca să oprească unele ca acestea obiceiuri dievolești, și prea bunul Dumnezu să păzească pă măriia sa intru luminat scaunul mării sale intru mulți și tericiți ai. Amin.